



**OCHILMAGAN JINOYATLARNI OCHISHDA : ZAMONAVIY
POLITSIYA VA ADLIYA TIZIMLARINING DINAMIKASI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR VAZIRLIGI
AKADEMIYASI KURSANTI**

ESHQOBILOV SHAXZOD O‘ROQ O‘G‘LI

Har bir harakat hamjamiyatlar va millatlar orasida aks-sado beradigan bugungi murakkab jamiyat tuzilmasida huquqni muhofaza qiluvchi organlar va adliya tizimining o‘rni katta. Jamoat xavfsizligini ta'minlash, jinoiy faoliyatning oldini olish, huquqbuzarliklarni tergov qilish va kiberjinoiyat kabi paydo bo'ladigan tahdidlarga qarshi kurashish uchun xalqaro hamkorlikni rivojlantirish zamonaviy politsiya va adolatning asosini tashkil etadi. Ushbu keng qamrovli ekspozitsiya jinoiy tergov, jinoyatlarning oldini olish, kiber jinoiyatlar, xalqaro hamkorlik va voqea joyini tekshirishni o'z ichiga olgan zamonaviy huquqni muhofaza qilish va adliyaning ko'p qirrali sohalarini qamrab oladi.

O‘zbekiston Respublikasida huquqni muhofaza qiluvchi organlar o‘z faoliyatini amalga oshirish davomida o‘z sohasiga dahldor bo‘lgan bir qancha muammolarga uchrashadi va ushbu dolzarb muammolardan biri bu ochilmagan jinoyatdir.

Ushbu muammolarni hal etish uchun ancha yillardan beri bizning huquqni muhofaza qiluvchi organlarimiz harakat qilib kelmoqda. Jinoyatlarning ochilmay qolishiga bir necha sabab va sharoitlar bartaraf etilmagan oqibatida vujudga keladi. bularga quyidagilar kiradi:

- tergov tezkor guruhining hodisa sodir bo‘lgan joyiga o‘z vaqtida yetib bormasligi
- tergov tezkor guruhi ishtirokchilari orasida yetarlicha tajribaga ega bo‘magan xodimlarning ishtirok etishi
- tergov tezkor guruhida yetarlicha jinoyatlarni tahlil qilishga doir asbob uskunalarning yetishmasligi
- tergov tezkor guruhining o‘z vazifasiga sovuqona munosabatda bo‘lishi yoki kerakli darajada hodisa sodir bo‘lgan joyni ko‘zdan kechirmaslik, daliliy ashyo sifatidagi buyumlarni ko‘zdan qochirish
- jinoyatchilarning yosharib jinoyatlarni yangi usullar bilan sodir etilayotganligi



Zamonaviy Axborot texnologiyalari bilan bog'liq holda ishlanmayotganligi

- ochilmagan jinoyatlarning muddati uzoq davom etish
- moddiy ta'minot va boshqa obyektiv va subyektiv muomolar sabab va boshqa sabablar bo'lishi mumkin.

Jinoiy qidiruv:Jinoiy tergov zamonaviy politsiya va adliya tizimlarining markazida bo'lib, jinoiy faoliyatning tajovuzkorligi va jamoat xavfsizligini himoya qilishda avangard bo'lib xizmat qiladi. Huquqni muhofaza qilish organlarining murakkab gobelenida jinoiy tergov haqiqatga intilish adolatning imperativlari bilan kesishadigan asosiy aloqani ifodalaydi. Ushbu bo'lim jinoiy tergovning dinamik manzarasini o'rganadi, uning asosiy tamoyillari, metodologiyalari va rivojlanayotgan muammolarini belgilaydi.

O'z mohiyatiga ko'ra, jinoyat tergovni gumon qilinayotgan jinoyatlar ortidagi haqiqatni ochishga qaratilgan tizimli va uslubiy jarayonni o'zida mujassam etadi. U jinoyat sodir bo'lgan joylarga dastlabki javob berishdan tortib, dalillarni sinchkovlik bilan to'plash va tahlil qilishgacha bo'lgan, jinoyatchilarni aniqlash va ushlabgacha bo'lgan turli tadbirlarni o'z ichiga oladi. Bu boradagi sa'y-harakatlarning markaziy o'rni – tegishli protsessual tamoyillarga rioya qilish, tergovning halollik, xolislik va huquqiy me'yorlarga rioya qilish bilan o'tkazilishini ta'minlash.

Texnologik taraqqiyotning paydo bo'lishi jinoyat tergovni manzarasini tubdan o'zgartirib, huquqni muhofaza qilish organlariga ularning samaradorligini oshirish uchun bir qator vositalar va usullarni taklif qildi. Sud-tibbiyot, DNK tahlili, raqamli kriminalistika va kuzatuv texnologiyalari tergovchining arsenalida ajralmas aktivlar sifatida paydo bo'ldi, bu gumondorlarni tezkor aniqlash, dalillarni tasdiqlash va jinoyat sodir bo'lgan joylarni misli ko'rilmagan aniqlik bilan qayta tiklash imkonini beradi. Bundan tashqari, zamonaviy jinoiy tergovning hamkorlikdagi xususiyati idoralararo hamkorlik va axborot almashish muhimligini ta'kidlaydi. Transmilliy jinoyatchilik sindikatlari va chegarasiz tahdidlar bilan ajralib turadigan davrda uyushgan jinoyatchilik, terrorizm, odam savdosi va boshqa global ofatlarga qarshi kurashda mahalliy, milliy va xalqaro darajadagi huquqni muhofaza qiluvchi idoralar o'rtasida tezkor ma'lumotlar almashinuvi va muvofiqlashtirish muhim ahamiyatga ega.

Biroq, jinoyatni tergov qilish orqali adolatga intilish o'ziga xos qiyinchiliklardan holi emas. Raqamli texnologiyalarning keng tarqalishi jinoyatchilikning yangi shakllarini yuzaga keltirdi, ular kiberhujumlardan tortib onlayn firibgarlikgacha, huquqni muhofaza qilish organlari tomonidan doimiy moslashish va innovatsiyalarni talab qiladi. Bundan tashqari,



resurslarning cheklanganligi, yurisdiksiyaning murakkabligi va jamoatchilik ishonchining yo'qolishi kabi muammolar jinoiy tergov samaradorligiga katta to'siqlarni keltirib chiqaradi.

Jamoat xavfsizligi va huquqbuzarliklarning oldini olish: Jamoat xavfsizligi va jinoyatchilikning oldini olish zamonaviy jamiyatning asosiy ustunlari bo'lib, butun dunyo bo'ylab jamiyatlarning farovonligi va farovonligini ta'minlaydi. Ijtimoiy misli ko'rilmagan murakkabliklar va rivojlanayotgan tahdidlar bilan ajralib turadigan davrda odamlarni, oilalarni va mahallalarni zararlardan himoya qilish zarurati hech qachon bu qadar dolzarb bo'lmagan. Ushbu bo'lim jamoat xavfsizligi va huquqbuzarliklarning oldini olishning ko'p qirrali dinamikasini o'rganadi, huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha samarali tashabbuslarning asosini tashkil etuvchi tamoyillar, strategiyalar va hamkorlikdagi sa'y-harakatlarni yoritadi.

Asosiysi, jamoat xavfsizligi xavflarni yumshatish, barqarorlikni oshirish va jamiyatning barcha a'zolari uchun hayot sifatini oshirishga yaxlit yondashuvni o'z ichiga oladi. U huquqbuzarliklarning oldini olish, tabiiy ofatlarga tayyorgarlik ko'rish, favqulodda vaziyatlarda harakat qilish va jamoatchilikni jalb qilish kabi ko'plab sohalarni o'z ichiga oladi. Fuqarolarda xavfsizlik va farovonlik tuyg'usini tarbiyalash orqali jamoat xavfsizligi tashabbuslari odamlar qo'rquv va qo'rquvdan xoli yashashi, ishlashi va o'ynashi mumkin bo'lgan gullab-yashnayotgan, yaxlit jamoalar uchun asos yaratadi.

Jamoat xavfsizligini ta'minlash odob-axloqida jinoyatchilikning oldini olish tamoyili markaziy o'rinni egallaydi, u jinoiy xatti-harakatlarning asosiy sabablarini faol ravishda bartaraf etishga va jinoyat sodir bo'lishidan oldin sodir bo'lishini kamaytirishga qaratilgan. An'anaviy huquqni muhofaza qilish paradigmalaridan farqli o'laroq, birinchi navbatda jinoyat sodir etgandan keyin jinoyatchilarni ushlashga qaratilgan, jinoyatchilikning oldini olish asosiy xavf omillarini bartaraf etishga va qonunga bo'ysunuvchi xatti-harakatlar uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan faol, oldini olish yondashuvini qo'llaydi.

Huquqbuzarlikning oldini olish strategiyalari jamoat politsiyasi tashabbuslaridan tortib, atrof-muhitni loyihalash tamoyillarigacha, yoshlarni jalb qilish dasturlaridan maqsadli ijtimoiy xizmatlargacha bo'lgan turli xil tadbirlarni o'z ichiga oladi. Qashshoqlik, ishsizlik, giyohvandlik va ijtimoiy tarqoqlik kabi omillarni bartaraf etish orqali bu tashabbuslar jinoyatchilikka olib boradigan yo'llarni buzishga va odamlar va jamoalarga xavfsizroq, bardoshli mahallalar qurish uchun imkoniyatlar berishga intiladi.

Bundan tashqari, huquqbuzarliklarning samarali oldini olish turli manfaatdor tomonlar, jumladan, huquqni muhofaza qilish idoralari, davlat tuzilmalari, jamoat tashkilotlari, korxonalar va aholining jamoaviy tajribasi va



resurslaridan foydalanadigan hamkorlikdagi, ko'p tarmoqli yondashuvga tayanadi. Hamkorlikni rivojlantirish va ma'lumot almashishni rag'batlantirish orqali ushbu hamkorlik paydo bo'ladigan tahdidlarga muvofiqlashtirilgan javob berishga imkon beradi va har bir jamoaning o'ziga xos ehtiyojlariga moslashtirilgan dalillarga asoslangan tadbirlarni amalga oshirishga yordam beradi.

Borgan sari o'zaro bog'langan dunyoda texnologiyaning paydo bo'lishi jamoat xavfsizligi va jinoyatchilikning oldini olishga intilishda kuchli ittifoqchi sifatida paydo bo'ldi. Texnologik innovatsiyalar prognozli tahlil va kuzatuv tizimlaridan tortib, jinoyatlarni xaritalash dasturlari va mobil ilovalarigacha huquq-tartibot idoralari va hamjamiyatlarga faol nuqtalarni aniqlash, tendentsiyalarni bashorat qilish va resurslarni yanada samaraliroq joylashtirish uchun yangi vositalar va strategiyalarni taklif etadi.

Biroq, jamoat xavfsizligi va huquqbuzarliklarning oldini olish tashabbuslarining samaradorligi nafaqat innovatsion texnologiyalarni joriy etish, balki jamiyatlarda ishonch, shaffoflik va inklyuzivlikni rivojlantirishga ham bog'liq. Aholini xavfsizroq mahallalarni birgalikda yaratishga sherik sifatida jalb qilish va ularga muammolarni hal qilish va qarorlar qabul qilish jarayonlarida faol rol o'ynash imkoniyatini berish orqali jamoat xavfsizligi tashabbuslari jamiyat farovonligi uchun egalik hissi va jamoaviy mas'uliyatni rivojlantiradi.

Kiberjinoyat: Kiberjinoyat raqamli asrda keng tarqalgan va rivojlanayotgan tahdid sifatida paydo bo'lib, butun dunyo bo'ylab jismoniy shaxslar, korxonalar va hukumatlar uchun jiddiy muammolarni keltirib chiqarmoqda. Raqamli vositalar orqali amalga oshiriladigan jinoiy faoliyat sifatida ta'riflangan kiberjinoyat ma'lumotlarni buzish va shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlashdan tortib onlayn firibgarlik va kiberterrorizmgaacha bo'lgan noqonuniy xatti-harakatlarning keng spektrini o'z ichiga oladi. Ushbu bo'lim kiberjinoyatchilikning murakkab dinamikasini o'rganadi, uning ko'rinishlari, ta'siri va doimiy ravishda rivojlanib borayotgan tahdidga qarshi kurashish uchun birgalikda harakat qilish zarurligini yoritadi.

O'z mohiyatiga ko'ra, kiberjinoyat raqamli texnologiyalar va tarmoqlardagi zaifliklardan noqonuniy faoliyatni amalga oshirish va g'arazli maqsadlarga erishish uchun foydalanadi. Kiberjinoyatchilar buzg'unchilik va zararli dasturlardan tortib, firibgarlik va tovlama dasturlarigacha tizimlarni buzish, maxfiy ma'lumotlarni o'g'irlash va jismoniy shaxslar va tashkilotlarga vayron qilish uchun ko'p sonli taktika va usullardan foydalanadilar. Bundan tashqari, kibermakonning chegarasiz tabiati va internet tomonidan taqdim etilgan anonimlik jinoyatchilarni aniqlash va ushlashni tobora qiyinlashtirib, kibertahdidlar ko'lami va ko'lamini kengaytirmoqda.



Kiberjinoyatlarning ta'siri keng qamrovli va ko'p qirrali bo'lib, global miqyosda chuqur iqtisodiy, ijtimoiy va geosiyosiy oqibatlariga olib keladi. Kiberhujumlardan kelib chiqadigan moliyaviy yo'qotishlar hayratlanarli bo'lishi mumkin, bunda korxonalar va jismoniy shaxslar firibgarlik, tovlamachilik va intellektual mulkni o'g'irlash qurboni bo'lishadi. Bundan tashqari, raqamli tizimlarga bo'lgan ishonchning yemirilishi va kibertahdidlarning ko'payishi onlayn-tijorat, aloqa va muhim infratuzilmaga bo'lgan ishonchni susaytirib, raqamli iqtisodiyot va umuman jamiyat uchun ekzistensial tahdidlarni keltirib chiqaradi.

Iqtisodiy oqibatlariga qo'shimcha ravishda, kiberjinoyat qurbonlar uchun katta ijtimoiy va psixologik zararlarni keltirib chiqaradi, shaxsiy hayotga putur etkazadi, shaxsiy xavfsizlikka putur etkazadi va muassasalarga ishonchni yo'qotadi. Shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash, onlayn ta'qib qilish va kiberbullying kiberjinoyatchilarning zaifliklardan zarar etkazish va adolatsizlikni amalga oshirish uchun foydalanadigan ko'plab usullariga bir nechta misoldir. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalarni zararli shaxslar, jumladan, davlat homiyligidagi xakerlar va kiberterrorchilar tomonidan qurollanishi milliy xavfsizlik va geosiyosiy barqarorlikka jiddiy tahdid solib, kiberxavfsizlik bo'yicha qat'iy choralar va xalqaro hamkorlik zarurligini ta'kidlaydi. Kiberjinoyatlar keltirib chiqaradigan murakkab muammolarni hal qilish texnologiya, siyosat, huquqni muhofaza qilish va jamoatchilikni xabardor qilish sohalarini qamrab oluvchi ko'p qirrali va hamkorlikdagi yondashuvni talab qiladi. Texnologik darajada, kiberxavfsizlik infratuzilmasi, tahdidlar bo'yicha razvedka va raqamli barqarorlikka investitsiyalar mudofaani mustahkamlash va xavflarni yumshatish uchun zarurdir. Xuddi shunday, mustahkam huquqiy baza va xalqaro shartnomalarni qabul qilish va amalga oshirish kiberjinoyatchilarni oldini olish, huquqbuzarlarni jinoiy javobgarlikka tortish va transmilliy kibertahdidlarga qarshi kurashishda davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, aholining xabardorligi va raqamli savodxonligini oshirish shaxslar va tashkilotlarga o'zlarini kiber tahdidlardan himoya qilish va onlayn xavfsizlik va xavfsizlik bo'yicha eng yaxshi amaliyotlarni qo'llash imkoniyatlarini kengaytirishda muhim ahamiyatga ega. Kibergigiena madaniyatini, mas'uliyatli raqamli fuqarolikni va proaktiv risklarni boshqarishni targ'ib qilish orqali hamjamiyatlar kiberjinoyatlarga qarshi chidamlilikni oshirishi va hamma uchun xavfsizroq, xavfsizroq raqamli ekotimizni rivojlantirishi mumkin.

Xalqaro hamkorlik: Xalqaro hamkorlik iqlim o'zgarishi va pandemiyadan tortib terrorizm va kiberjinoyatlargacha bo'lgan global hamjamiyat oldida turgan murakkab muammolarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi. Asosan, xalqaro hamkorlik umumiy tahdidlarga qarshi kurashish,



umumiy qadriyatlarni ilgari surish va jamoaviy manfaatlarni ilgari surish uchun davlatlar, ko'p tomonlama tashkilotlar va boshqa manfaatdor tomonlar o'rtasida hamkorlik va sa'y-harakatlarni muvofiqlashtirishni o'z ichiga oladi. Ushbu bo'limda xalqaro hamkorlikning ahamiyati, uning asosiy mexanizmlari va uning global barqarorlik, farovonlik va xavfsizlikka olib keladigan foydalari ko'rib chiqiladi.

O'zaro bog'liqlik kuchayib borayotgan dunyoda hech bir xalq yakka holda mavjud emas va insoniyat duch kelayotgan muammolar chegara va chegaralardan oshib ketadi. Transmilliy jinoyatchilikka qarshi kurash, global sog'liqni saqlash inqirozlarini hal qilish yoki iqlim o'zgarishi oqibatlarini yumshatishdan qat'i nazar, samarali choralar xalqlar o'rtasida jamoaviy harakat va birdamlikni talab qiladi. Xalqaro hamkorlik umumiy muammolarni hal qilish uchun resurslar, tajriba va siyosiy irodani birlashtirish, individual sa'y-harakatlarning ta'sirini kuchaytirish va milliy manfaatlardan ustun turadigan sinergiyalarni rivojlantirish uchun katalizator bo'lib xizmat qiladi.

Xalqaro hamkorlikning asosiy mexanizmlari diplomatik muzokaralar, ko'p tomonlama shartnomalar va davlatlar o'rtasida muloqot, muzokaralar va konsensus yaratishga yordam beruvchi institutsional asoslarni o'z ichiga oladi. Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT), Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (VOZ) va Xalqaro jinoiy politsiya tashkiloti (INTERPOL) kabi xalqaro tashkilotlar tinchlikni saqlash va gumanitar yordamdan tortib, sog'liqni saqlash va qonunchilikka qadar bo'lgan masalalar bo'yicha hamkorlik va muvofiqlashtirishni rag'batlantirishda markaziy rol o'ynaydi. ijro etish.

Bundan tashqari, Yevropa Ittifoqi (Yevropa Ittifoqi), ASEAN (Janubiy-Sharqiy Osiyo davlatlari assotsiatsiyasi) va Afrika Ittifoqi (AU) kabi mintaqaviy hamkorlik tashabbuslari qo'shni mamlakatlarga umumiy muammolarni hal qilish, iqtisodiy integratsiyani rivojlantirish va barqarorlikni rivojlantirish uchun platformalar taklif qiladi. o'z mintaqalarida farovonlik. Yaqinroq aloqalarni o'rnatish va muloqot va hamkorlikni rag'batlantirish orqali mintaqaviy bloklar tinchlik o'rnatish, nizolarni hal qilish va barqaror rivojlanishga hissa qo'shadi, a'zo davlatlarning barqarorligi va farovonligini oshiradi.

Samarali xalqaro hamkorlikning o'ziga xos belgilaridan biri bu hamjihatlik tamoyili bo'lib, u umumiy mas'uliyat, o'zaro yordam va aholining zaif qatlamlari va muhtoj mamlakatlarni qo'llab-quvvatlashga urg'u beradi. Tabiiy ofatdan aziyat chekkan hududlarga gumanitar yordam ko'rsatish, institutsional salohiyatni oshirish uchun texnik yordam taklif qilish yoki tajriba va ilg'or tajriba almashish, birdamlik harakatlari davlatlar o'rtasida ishonch, yaxshi niyat va mustahkamlikni mustahkamlaydi, yanada qamrab oluvchi va adolatli global hamjamiyat uchun zamin yaratadi.



Bundan tashqari, xalqaro hamkorlik inson huquqlari, demokratiya va qonun ustuvorligini hurmat qilishga asoslangan qoidalarga asoslangan xalqaro tartibni mustahkamlaydi. Ko'p tomonlama shartnomalar va kelishuvlar umumiy muammolarni hal qilish va nizolarni tinch yo'l bilan hal qilish uchun asos yaratadi va shu bilan nizolar xavfini kamaytiradi va global darajada barqarorlik va xavfsizlikni rag'batlantiradi. Xalqaro me'yorlar va konvensiyalarni qo'llab-quvvatlagan holda, davlatlar hozirgi va kelajak avlodlar uchun yanada adolatli, tinch va farovon dunyoning umumiy qarashlariga sodiqliklarini yana bir bor tasdiqlaydilar.

Jinoyat joyini tekshirish: Jinoyat joyini tekshirish (CSI) jinoiy tergovning muhim jihati bo'lib, sirlarni ochish, dalillar to'plash va oxir-oqibat adolatga erishishda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy politsiya va adliya tizimlarining ajralmas tarkibiy qismi sifatida CSI jinoyat sodir etilgan joyda ashyoviy dalillarni hujjatlashtirish, tahlil qilish va saqlashga tizimli va sinchkovlik bilan yondashishni o'z ichiga oladi. Ushbu bo'limda jinoyat sodir bo'lgan joyni tekshirishning nozik jihatlari o'rganilib, uning jamoat xavfsizligi, jinoyatlarning oldini olish va haqiqatga intilish kontekstidagi ahamiyati yoritilgan.

CSIning markazida jinoyat sodir bo'lgan joyning o'zi yotadi, bu erda jinoyat aks-sadolari makon va vaqt davomida aks etadi. Bu o'g'irlik, qotillik yoki kiberjinoyat bo'ladimi, jinoyat sodir bo'lgan joy dalil bo'lib xizmat qiladi, bu erda haqiqat parchalari xaos vayronalari orasida tarqaladi. Voqea joyini tergovchining vazifasi har bir tafsilotni sinchkovlik bilan hujjatlashtirish va tahlil qilish va talqin qilish uchun dalillarning yaxlitligini saqlab qolish uchun ushbu maslahatlar labirintini uslubiy ravishda boshqarishdir.

Har qanday CSI operatsiyasining birinchi bosqichi jinoyat sodir bo'lgan joyni himoya qilish, ruxsatsiz kirishni cheklash va voqea joyini ifloslanish yoki buzishdan saqlanishini ta'minlashdir. Xavfsizlik ta'minlangandan so'ng, tergovchilar voqea joyini hujjatlashtirish uchun turli xil texnika va vositalardan, jumladan, fotosuratlar, eskizlar va eslatmalardan foydalanadilar. Ushbu yozuvlar jinoyat sodir bo'lgan joyning vizual xronikasi bo'lib xizmat qiladi, fazoviy munosabatlar, naqshlar va jinoyatning mohiyati va jinoyatchining shaxsi haqida asosiy tushunchalarga ega bo'lishi mumkin bo'lgan potentsial dalillarni aks ettiradi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy politsiya va adliya tizimlarining dinamikasi ko'p qirrali va o'zaro bog'liq bo'lib, jinoiy tergov va jinoyatlarning oldini olishdan tortib, kiberjinoyatchilik va xalqaro hamkorligigacha bo'lgan keng doiradagi sohalarni qamrab oladi. Bu sa'y-harakatlar zamirida jamoat xavfsizligini ta'minlash, qonun ustuvorligini ta'minlash, hamma uchun adolatli va xavfsiz jamiyatni barpo etish bo'yicha umumiy majburiyat yotadi.



Jinoiy tergov huquqni muhofaza qilish organlari faoliyatining asosi bo'lib, jinoyatga qarshi tinimsiz haqiqat va adolatga intilishni o'zida mujassam etadi. Tizimli metodologiyalar, texnologik innovatsiyalar va hamkorlikdagi hamkorlik orqali tergovchilar jinoyat sirlarini ochishga, aybdorlarni javobgarlikka tortishga va qurbonlar va jamoalarga yopilishini ta'minlashga intiladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. https://uz.wikipedia.org/wiki/Kiberjinoyat#cite_note-books.google.com-16
2. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Kiberjinoyat>
3. <https://zenodo.org/record/8044925>
4. <https://cyberleninka.ru/article/n/bank-kartalaridan-foydalanish-bilan-bog-liq-firibgarlik-jinoyatlarining-kriminalistik-tavsifi>
5. <https://lex.uz/docs/-5841063>
6. Ispqova Muxlisa Faxriddin qizi “Kiberjinoyatlar” maqolasi <https://cyberleninka.ru/article/n/kiber-jinoyatlar/viewer>
7. “Jinoyatchilik turlari va uning oldini olish masalalari” Ovliyakov Husan Ruziboy o'g'li INNOVATION SCIENCE AND RESEARCH INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL VOLUME 1 ISSUE 2 JUNE 2023 SCIENCE JOURNAL.U
8. 5. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi -T 2021
9. 6. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi Kodeksi. Rasmiy nashr. – T.: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2021.
- 10.7. O'zbekiston Respublikasining 2014 yil 14 maydagi “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida”gi qonuni.
- 11.8. O'zbekiston Respublikasining 2016 yil 16 sentabrdagi “Ichki ishlar organlari to'g'risida”gi qonuni.
- 12.9. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha “Haraktlar strategiyasi” to'g'risida”gi 4947-sonli farmoni.
- 13.